

Dr. sc. Vladimir Ljubanović*

Tihomir Kralj**

Mr. sc. Stjepan Gluščić***

DOKAZNE RADNJE: NOVINE PRI UTVRĐIVANJU ČINJENICA U PRETHODNOM POSTUPKU

U radu se daje pregled dokaznih radnji prema Prijedlogu Zakona o kaznenom postupku, s aspekta njihove primjene u prethodnom postupku. Uvodno se iznosi pregled novog uređenja prethodnog postupka te nova uloga državnog odvjetnika i istražnog suca u tom postupku. Posebno se razrađuju sve dokazne radnje kojih, u odnosu na važeći ZKP, sada ima dvanaest te njihova provedba prije početka postupka i u samom postupku. Autori iznose temeljne odredbe o načinu poduzimanja dokaznih radnji s posebnim upozoravanjem na novine u uređenju svake od njih. Rad je strukturiran kroz četiri cjeline koje daju pregled prethodnog postupka u novom uređenju kaznenog postupanja, poduzimanje dokaznih radnji prije početka postupka, pojedine dokazne radnje te posebne dokazne radnje, odnosno u dosadašnjem Zakonu posebne izvidne radnje koje se poduzimaju uz posebno ograničenje temeljnih prava i sloboda građana. Na kraju članka autori dodaju i kratak prikaz najnovijeg Nacrta Zakona o policijskim poslovima i ovlastima u dijelu koji se odnosi na opće policijske izvide. Regulacija tih izvida, koji su u kriminalističkom i spoznajnom smislu povezani ne samo s radnjama kaznenog progona nego i dokaznim radnjama u prethodnom kaznenom postupku, prema novoj kodifikaciji posve bi iz Zakona o kaznenom postupku prešla u policijsko pravo.

UVODNE NAZNAKE

Prethodni postupak Prijedlog ZKP-a u odredbama za redoviti postupak normira u četiri cjeline: (1) kazneni progon, (2) istraga, (3) dokazne radnje

* Dr. sc. Vladimir Ljubanović, redoviti profesor kaznenog procesnog prava, Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

** Tihomir Kralj, načelnik Policijskog nacionalnog ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (PNUSKOK), Uprava kriminalističke policije MUP RH

*** Mr. sc. Stjepan Gluščić, načelnik Policijske akademije u Zagrebu

i (4) optuživanje. Upravo su u prethodnom postupku predviđene najvažnije novosti, a one se odnose na ukidanje sudske istrage. Sadašnji istražni sudac transformira se u suca prethodnog postupka - suca istrage koji ima zadaću odlučivati o zahvatima u prava i slobode okrivljenika u prethodnom postupku. Državni odvjetnik postaje subjekt koji vodi istragu (članak 38. stavak 2. točke 3. i 4. Prijedloga¹) te ima pravo i obvezu nalogati provedbu potrebnih radnji (izvidnih i dokaznih radnji te radnji ograničenja slobode kretanja), ali i nadzora nad djelovanjem policije tijekom provedbe naloženih radnji, što proizlazi iz zahtjeva koji se odnosi na ispunjavanje obveze zaštite ljudskih prava, ali i odgovornosti za uspjeh istrage koja je jednim dijelom uvjetovana zakonitim postupanjem policije.

Dokazne radnje uređene su znatno drukčije nego istražne radnje u ZKP-u, dok su posebni izvidi kaznenih djela u Prijedlogu uređeni kao posebne dokazne radnje (članci 332. do 340.).

Prijedlog ZKP-a normira dvanaest dokaznih radnji, i to: pretragu, dokaz snimkom, dokaz ispravom, elektronički dokaz i posebne dokazne radnje.

Dokazne radnje mogu se poduzimati prije početka postupka, na dokaznom ročištu i tijekom postupka.

DOKAZNE RADNJE PRIJE POČETKA POSTUPKA

Prije pokretanja istrage dokazne se radnje poduzimaju:

- kad je istraga obvezna, prije njezina pokretanja državni odvjetnik ili na njegov nalog istražitelj mogu provesti dokazne radnje za koje postoji opasnost od odgode (čl. 213. st. 1.),
- kad istraga nije obvezna, državni odvjetnik ili na njegov nalog istražitelj mogu, s ciljem prikupljanja dovoljno dokaza za podizanje optužnice, poduzeti dokazne radnje za koje postoji opasnost od odgode ili dokazne radnje koje su svrhovite za odlučivanje o podizanju optužnice. U ovom slučaju, nakon što je primio pouku o pravima, osumnjičenik može državnom odvjetniku ili sucu istrage predložiti poduzimanje dokaznih radnji odnosno dokazno ročište (čl. 213. st. 2. i 3.),
- ako je počinitelj kaznenog djela nepoznat, državni odvjetnik ili istražitelj mogu ispitati svjedoke ako je to svrhovito za otkrivanje počinitelja ili ako postoji opasnost od odgode (čl. 214. st. 1.).

Posebne dokazne radnje, na zahtjev državnog odvjetnika, uz uvjete iz Prijedloga ZKP-a nalaže sudac istrage, osim iznimno kad je to, uz naknadnu konvalidaciju, ovlašten učiniti državni odvjetnik (čl. 215. st. 1.).

¹ U daljnjem tekstu, ako nije drukčije označeno, članci se odnose na Prijedlog.

DOKAZNO ROČIŠTE

Na dokaznom ročištu, koje provodi sudac istrage, može se provesti dokazna radnja ispitivanja različitih kategorija svjedoka, zaštićenih, po međunarodnim ugovorima, za koje postoji opasnost da neće moći biti ispitani na raspravi; za koje postoji opasnost da će biti izloženi utjecaju koji dovodi u pitanje istinitost njihova iskaza, te drugi dokazi za koje postoji opasnost da se neće moći izvesti kasnije (čl. 235. i 236.).

POJEDINE DOKAZNE RADNJE

Pretraga

Prijedlog ZKP-a dokaznu radnju pretrage normira u četiri cjeline. U prvoj su zajedničke odredbe, u drugoj odredbe o pretrazi osobe, u trećoj odredbe o pretrazi doma i drugih prostora i u četvrtoj odredbe o pretrazi pokretnih stvari. Ta podjela iznimno važnih dokaznih radnji znatno pridonosi pravnoj preglednosti i jasnoći odredbi te razgraničuje u praksi, ali i drugim zakonodavstvima različite kategorije pretraga određujući uvjete za njihovo poduzimanje kao i posljedice u slučajevima njihova kršenja.

U odnosu prema važećem ZKP-u, Prijedlog precizira sadržaj naloga za pretragu, rokove u kojima sudac istrage mora donijeti odluku o zahtjevu državnog odvjetnika da se izda nalog, pravo na žalbu državnog odvjetnika, važenje naloga i njegovo poništenje (čl. 242.) te je povećan broj mogućnosti pristupanja pretrazi bez prethodne predaje naloga (čl. 244. st. 1.).

Pretragu osobe i prijevoznih sredstava može, pisanim i obrazloženim nalogom, odrediti i državni odvjetnik uz kumulativno ispunjenje u Prijedlogu određenih uvjeta, a odnose se na samo određena kaznena djela. Pretragu treba poduzeti odmah jer bi njezino odgađanje ugrozilo postizanje ciljeva pretrage. Nalog o određivanju pretrage zajedno sa zapisnicima o izvršenoj pretrazi državni odvjetnik mora odmah, a najkasnije u roku osam sati od okončanja pretrage, dostaviti sucu istrage. Sudac istrage odlučuje o zakonitosti naloga državnog odvjetnika o pretrazi i provedene pretrage u roku osam sati od primitka zapisnika. Protiv rješenja suca istrage kojim odbija ovjeriti nalog o pretrazi ili zapisnik o provedenoj pretrazi državni odvjetnik ima pravo žalbe (čl. 245.). Nadalje, precizira se mogućnost provedbe pretrage bez naloga (čl. 246.) te mogućnost obavljanja pretrage i izvan redovitog dnevnog vremena od sedam do dvadeset dva sata, u slučajevima koji se u osnovi odnose na sprječavanje bijega, sprječavanje uništavanja dokaza ili ugrožavanje sigurnosti (čl. 247.). U čl. 250. Prijedlog taksativno određuje osam slučajeva kad se

zapisnik o pretrazi i drugi dokazi pribavljeni pretragom ne mogu upotrijebiti kao dokaz u postupku.

Kod pretrage doma i drugih prostora, Prijedlog u čl. 252. st. 3. određuje opseg pretrage: ona obuhvaća dom, druge prostore, pokretne stvari i sve osobe zatečene u domu i drugim prostorima kad je to navedeno u nalogu o pretrazi ili kad za zatečene osobe postoje uvjeti za pretragu bez naloga. U odredbama o pretrazi pokretnih stvari kao novinu treba istaknuti čl. 260. Prijedloga u kojem je propisana mogućnost pristupa bankarskom sefu kao i pravni put kojim se to može postići.

Privremeno oduzimanje predmeta

I kod privremenog oduzimanja predmeta, kao i kod svih "starih" dokaznih radnji, Prijedlog ZKP-a detaljnije i preciznije uređuje tu radnju. Novine se odnose na proširenje kataloga predmeta koji ne podliježu privremenom oduzimanju, ali i proširenje kataloga predmeta koji podliježu oduzimanju.

Prema čl. 262. st. 1. privremenom oduzimanju ne podliježu:

1. spisi i druge isprave državnih tijela objavljivanje kojih bi povrijedilo obvezu tajnosti dok nadležno tijelo ne odluči drukčije;
2. pisana priopćenja okrivljenika branitelju, osim ako okrivljenik ne zahtijeva drukčije;
3. snimke i privatni dnevnik pronađeni kod osoba koje su oslobođene obveze svjedočenja (bračni ili izvanbračni drug okrivljenika; rođaci okrivljenika u uspravnoj lozi, rođaci u pobočnoj lozi do trećega stupnja zaključno te srodnici po tzbini do drugoga stupnja zaključno, kao i posvojenik i posvojitelj okrivljenika), koje su te osobe snimile ili napisale, a sadržavaju snimke ili zapise o činjenicama o kojima su te osobe oslobođene dužnosti svjedočenja;
4. zapisi, izvadci iz registara i slične isprave koje se nalaze kod javnih bilježnika, poreznih savjetnika, u okviru zakonske obveze čuvanja tajne osoba (čl. 285. st. 1. t. 4.) te su sastavljeni o činjenicama koje su u obavljanju svoga zanimanja te osobe saznale od okrivljenika;
5. zapisi o činjenicama koje su sastavili novinari i urednici u sredstvima javnog priopćavanja o izvorima obavijesti i podataka za koje su saznali u obavljanju svoga zanimanja i koji su uporabljeni prilikom uređivanja sredstava javnog priopćavanja, a koji se nalaze u njihovu posjedu ili u uredništvu u kojem su zaposleni;
6. privatni dnevnik okrivljenika.

Zabrana privremenog oduzimanja predmeta, isprava i tehničkih snimki ne primjenjuje se:

1. u pogledu branitelja ili osobe oslobođene obveze svjedočenja ako postoji vjerojatnost da su okrivljeniku pomogli u počinjenju kaznenog djela, pružili mu pomoć nakon počinjenja kaznenog djela ili postupali kao prikrivatelji;
2. u pogledu novinara i urednika u sredstvima javnog priopćavanja ako postoji vjerojatnost da su okrivljeniku pomogli u počinjenju kaznenog djela, pružili mu pomoć nakon počinjenja kaznenog djela ili postupali kao prikrivatelji kaznenog djela, ili ako se postupak vodi za kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora iznad dvanaest godina te za kaznena djela iz članka 305. i 305.a Kaznenog zakona;
3. u pogledu privatnog dnevnika okrivljenika ako se postupak vodi za kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora iznad dvanaest godina;
4. ako se radi o predmetima koji se imaju oduzeti prema zakonu.

Prijedlog precizira privremeno oduzimanje različitih kategorija podataka pohranjenih u računalima i s njima povezanim uređajima kao i obveze davalca usluga u pogledu predaje traženih podataka u čitljivom i razumljivom obliku te njihovo čuvanje i vraćanje vlasniku. Kao novost treba istaknuti i detaljno reguliranje postupanja koja se odnose na bankarsku tajnu (čl. 265).

Ispitivanje okrivljenika

Dokazna radnja ispitivanja okrivljenika i dalje ostaje jednom od najvažnijih radnji postupka te je u Prijedlogu detaljno regulirana. Prijedlog nastoji uravnoteženo normirati obvezu okrivljenika da se upusti i aktivno sudjeluje u samoj provedbi radnje ispitivanja do zaštite njegovih prava tijekom ispitivanja. Posebno je važno istaknuti detaljno reguliranje prvog ispitivanja okrivljenika koje se sada odvija tijekom istrage koju provodi državni odvjetnik. Kod prvog ispitivanja okrivljenik se uvijek mora poučiti o pravima te obvezi da je dužan odazivati se na pozive i priopćavati promjenu adrese ili namjeru da promijeni adresu, kao i na posljedice propuštanja. Tijelo koje provodi ispitivanje mora provjeriti je li okrivljenik primio i razumio uputu o pravima. Ako je nije primio, tada mu je mora uručiti, a ako je nije razumio, tada uz uručenje poruke okrivljeniku mora poruku na njemu razumljiv način objasniti. Sve te radnje moraju se zabilježiti u zapisnik o ispitivanju okrivljenika (čl. 272. i 273.). Okrivljenik ima pravo na pomoć branitelja po vlastitim izboru ili dežurnog branitelja ili na branitelja po službenoj dužnosti, a ako ne govori jezik suda, i pravo na tumača.

Ako okrivljenik koji se odrekao prava da uzme branitelja, a obrana nije obvezna, na kasnijem ispitivanju izjavi da hoće uzeti branitelja i traži da branitelj bude prisutan ispitivanju, ispitivanje će se odmah prekinuti. U zapisnik će se unijeti razlog prekida radnje. Okrivljeniku će se omogućiti pozivanje

branitelja. Tijelo koje provodi ispitivanje zastat će s ispitivanjem dok okrivljenik ne uzme branitelja, a najdulje dva sata otkad je okrivljenik izjavio da hoće uzeti branitelja i da traži njegovu prisutnost ispitivanju. Ako u tom roku branitelj ne pristupi na ročište, ispitivanje će se nastaviti bez branitelja i to će se zabilježiti u zapisniku (čl. 273. i 274.). Prvo ispitivanje okrivljenika snima se uređajem za audio-video snimanje, kojim rukuje stručna osoba. Daljnja ispitivanja mogu se snimati na prijedlog okrivljenika ili prema odluci tijela koje provodi ispitivanje. O ispitivanju se izrađuju tri snimke, od kojih će se jedna zapečatiti i predati sucu istrage na čuvanje. Zapečaćeni omot potpisuje osoba koja je provela ispitivanje, okrivljenik, branitelj ako je prisutan i stručna osoba koja je provela snimanje. Po jedna snimka odmah se predaje državnom odvjetniku i okrivljeniku (čl. 275.). Kad se ispitivanje okrivljenika ne snima uređajem za audio-video snimanje, iskaz okrivljenika unosi se u zapisnik u obliku pripovijedanja. Bitna pitanja i odgovori na njih u zapisnik se unose doslovno. Tijelo koje provodi ispitivanje može dopustiti okrivljeniku da svoj iskaz sam kazuje u zapisnik (čl. 279.).

Ispitivanje svjedoka

Ispitivanje svjedoka u Prijedlogu ZKP-a vrlo je detaljno normirana dokazna radnja, koja zadržava koncepciju važećeg ZKP-a. Najvažnija je novina djelomični imunitet svjedoka. Prema čl. 286. svjedok nije obavezan odgovarati na pojedina pitanja ako je vjerojatno da bi time izložio sebe ili bliskog rođaka kaznenom progonu, teškoj sramoti ili znatnoj materijalnoj šteti. O tome tijelo koje vodi postupak mora poučiti svjedoka. Ako je svjedok uskratilo odgovor na pitanja, jer bi time izložio sebe ili svoga bliskog rođaka kaznenom progonu, državni odvjetnik može izjaviti da neće poduzeti kazneni progon i predložiti prekid radnje. Prekid radnje predlaže se radi davanja pisane i ovjerene izjave da se neće poduzeti progon za kazneno djelo na koje se odnosi izjava. Izjavu državni odvjetnik može dati ako je očekivani odgovor na određena pitanja važan za dokazivanje težeg kaznenog djela druge osobe za koje je propisana kazna zatvora u trajanju od deset ili više godina. Svjedok može prije davanja izjave državnog odvjetnika, radi zaštite svojih prava i interesa, imati savjetnika iz reda odvjetnika. Izjava državnog odvjetnika mora biti pisana i ovjerena pečatom i potpisom višeg državnog odvjetnika. Državni odvjetnik predaje izjavu svjedoku. Državni odvjetnik, nakon potpisivanja izjave i njezina uručjenja svjedoku, ne može poduzeti kazneni progon za kazneno djelo na koje se odnosi izjava, ali može progoniti svjedoka za kazneno djelo davanja lažnog iskaza.

Prijedlog ZKP-a precizira blagodat uskrate iskaza tako da proširuje krug osoba koje mogu zbog obveze čuvanja tajne uskratiti iskaz. Također određuje i kaznena djela kod kojih blagodat uskrate iskaza ne vrijedi. Vrlo se detaljno regulira ispitivanje žrtve kao svjedoka te njezina prava u postupku. Žrtva kaznenog djela ima pravo: na poseban obzir svih tijela koja sudjeluju u postupku i zaštitu od utjecaja drugih sudionika kaznenog postupka; na djeLOTvornu psihološku i drugu stručnu pomoć i potporu tijela, organizacije ili ustanove za pomoć žrtvama kaznenih djela u skladu sa zakonom; sudjelovati u kaznenom postupku kao oštećenik. U skladu s posebnim propisima žrtva kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora od pet ili više godina ima pravo: na savjetnika na teret proračunskih sredstava prije davanja iskaza u kaznenom postupku te pri podnošenju imovinskopravnog zahtjeva, ako trpi teža psihofizička oštećenja ili teže posljedice kaznenog djela; na naknadu materijalne i nematerijalne štete iz državnog proračuna pod uvjetima i na način uređen posebnim zakonom. Sud, državno odvjetništvo, istražitelj ili policija dužni su pri poduzimanju prve radnje u kojoj sudjeluje obavijestiti žrtvu o pravima koje ima kao žrtva te pravima koje ima kao oštećenik (čl. 43.).

Dijete ili mlađi maloljetnik žrtva kaznenog djela ima, osim prava koje ima žrtva, pravo i na: opunomoćenika na teret proračunskih sredstava, tajnost osobnih podataka te isključenje javnosti. Sud, državni odvjetnik, istražitelj i policija moraju prema djetetu ili mlađem maloljetniku žrtvi kaznenog djela postupati posebno obzirno imajući na umu dob, ličnost i druge okolnosti kako bi se izbjegle štetne posljedice za odgoj i razvoj djeteta ili mlađeg maloljetnika (čl. 44.). Žrtva kaznenog djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa ima navedena prava i pravo: prije ispitivanja razgovarati sa savjetnikom ili opunomoćenikom na teret proračunskih sredstava ako u postupku sudjeluje kao oštećenik, da je u policiji i državnom odvjetništvu ispituje osoba istog spola, uskratiti odgovor na pitanja koja se odnose na njezin strogo osobni život, predložiti da bude ispitana putem audio-video uređaja; na tajnost osobnih podataka, te zahtijevati isključenje javnosti s rasprave (čl. 45.).

Prijedlog vrlo detaljno uređuje pribavljanje iskaza ranjivih i ugroženih svjedoka, a poseban način među njima propisan je za dijete.

Ispitivanje djeteta kao svjedoka provodi sudac istrage, bez prisutnosti suca i stranaka u prostoriji gdje se dijete nalazi, putem tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka kojima rukuje stručni pomoćnik. Ispitivanje se provodi uz pomoć psihologa, pedagoga ili druge stručne osobe, a kad to nije protivno interesima postupka ili djeteta, ispitivanju prisustvuje roditelj ili skrbnik. Stranke mogu postavljati pitanja djetetu svjedoku prema odobrenju suca istrage putem stručne osobe. Ispitivanje će se snimiti uređajem za audio-video snimanje, a snimka će se zapečatiti i priključiti zapisniku. Dijete se može samo iznimno ponovo ispitati, i to na isti način.

Ispitivanje mlađeg maloljetnika kao svjedoka provodi sudac istrage. Pri ispitivanju mlađeg maloljetnika, osobito ako je oštećen kaznenim djelom, postupit će se obzirno da ispitivanje ne bi štetno utjecalo na psihičko stanje maloljetnika. Prema okolnostima, posebno vodeći računa o zaštiti maloljetne osobe, ispitivanje se može provesti na način propisan za ispitivanje djeteta (čl. 292.).

Prepoznavanje

Dokazna radnja prepoznavanja prema Prijedlogu je utvrđivanje istovjetnosti osobe, predmeta, prostora, zvuka, načina kretanja ili drugog obilježja koje je opažao okrivljenik ili svjedok, koja se utvrđuje usporedbom s drugom osobom, predmetom, prostorom, zvukom, načinom kretanja ili drugim obilježjem.

Prijedlog nomotehnički unapređuje dosadašnje odredbe o prepoznavanju popisujući cjelokupni postupak prepoznavanja, što mora pridonijeti kvaliteti ove, za praksu vrlo važne, dokazne radnje. Uz do sada poznate metode neposrednog prepoznavanja, moguće je uz pisani pristanak osobe koja ga obavlja, prepoznavanje provesti i putem odgovarajućih tehničkih uređaja i programa koji omogućavaju istovremeno prikazivanje fotografija ili audio-video snimki (čl. 302.).

Očevid

Očevid je radnja kojom se u kaznenom postupku utvrđuju ili razjašnjavaju činjenice opažanjem vlastitim osjetilima i njihovim pomagalima (čl. 304.). Uz njega, uvodi se rekonstrukcija i pokus, koji se mogu odrediti radi provjere izvedenih dokaza ili utvrđivanja činjenica koje su važne za razjašnjenje stvari. Razlika između pokusa i rekonstrukcije je u tome što se rekonstrukcija obavlja tako da se ponove radnje ili situacije u uvjetima uz koje se prema izvedenim dokazima događaj odvijao, dok se pokus poduzima da bi se ispitao utjecaj određene okolnosti na određenu stvar, stanje ili odnos (čl. 305.). Za praksu je važna i odredba čl. 306. koja tijelu koje obavlja očevid, rekonstrukciju ili pokus daje ovlaštenje da za potrebno vrijeme ograničiti pristup i boravak u prostoru ili u prostorijama u kojima se ili predmetima na kojima se nalaze činjenice koje zahtijevaju provedbu tih radnji.

Uzimanje otisaka prstiju i otisaka drugih dijelova tijela

Kod dokazne radnje uzimanja otisaka prstiju i otisaka drugih dijelova tijela nema novina u odnosu prema važećem ZKP-u.

Vještačenje

I kod vještačenja izvršeno je, u odnosu na važeći ZKP, usklađivanje koje proizlazi iz uređenja istrage kao državnoodvjetničke istrage. I dalje se vještačenje određuje kad je za utvrđivanje ili ocjenu neke važne činjenice potrebno pribaviti nalaz i mišljenje od osobe koja raspolaze potrebnim stručnim znanjem ili vještinom (čl. 308.). Vještačenje određuje tijelo koje vodi postupak, pisanim nalogom, koji se dostavlja i strankama (čl. 309.).

Prijedlog precizno uređuje do sada obvezna vještačenja, i to ona koja se odnose na utvrđivanje uzroka sumnjive smrti, nastanka ozljeda i njihove težine, uzroka smrti novorođenčeta, sumnje o trovanju, ubrojivosti okrivljenika, duševnih smetnji, raspravne sposobnosti okrivljenika, tjelesne preglede, uzimanje krvi i druge liječničke radnje, molekularno-genetsku analizu, vještačenje poslovnih knjiga, isprava i podataka.

Višestruko važno vještačenje, a i pohranjivanje podataka pribavljenih takvim vještačenjem, regulirano je prema čl. 327. tako da tijelo koje vodi postupak može odrediti molekularno-genetsku analizu ako postoji vjerojatnost da će se tom analizom pribaviti podaci korisni za dokazivanje kaznenog djela. Za potrebe vještačenja može se prije i tijekom kaznenog postupka, za kaznena djela za koje je propisana kazna zatvora, odrediti da se uzmu uzorci biološkog materijala: s mjesta počinjenja kaznenog djela i drugog mjesta na kojemu su tragovi kaznenog djela; s tijela okrivljenika; s tijela žrtve; s tijela druge osobe, uz njezin pristanak, kad je to potrebno radi utvrđivanja nalazi li se određeni trag ili posljedica kaznenog djela na tijelu te osobe. Ako se radi o osobi koja je oslobođena dužnosti svjedočenja, prije uzimanja uzorka ta će se osoba poučiti da može uskratiti privolu. Izjavu kojom potvrđuje primitak pouke i daje privolu na uzimanje uzoraka biološkog materijala i njihovu analizu osoba oslobođena dužnosti svjedočenja će potpisati. Ako uskrati privolu, uzorak se ne smije uzimati od te osobe.

Uzimanje uzoraka biološkog materijala s mjesta počinjenja kaznenog djela može naložiti tijelo koje prije početka postupka provodi pretragu, privremeno oduzimanje predmeta, očevid ili drugu dokaznu radnju. Uzimanje uzoraka biološkog materijala i analiza ne smiju biti uporabljeni za utvrđivanje zdravstvenog stanja osobe ili karakternih osobina osobe. Podaci o prikupljenim uzorcima i rezultatima analize moraju se pohraniti i čuvati dvadeset godina nakon završetka kaznenog postupka.

Dokaz ispravom, snimkom, elektronički (digitalni) dokaz

Dokaz ispravom, snimkom te elektronički ili digitalni dokaz nove su dokazne radnje prema Prijedlogu ZKP-a.

Isprave se definiraju sukladno odredbama Kaznenog zakona, dok Prijedlog uređuje postupak dokazivanja. Za razliku od "starih" dokaznih radnji, nove dokazne radnje raspršene su kroz sve dijelove Prijedloga. Prema čl. 329. isprave koje služe za utvrđivanje činjenica pribavljaju se i čuvaju odgovarajućom primjenom općih odredbi o dokaznim radnjama te članka 329. vodeći računa da se isprava ne ošteti ili ne uništi i da se njezin sadržaj sačuva u neizmijenjenom obliku. Prema potrebi, tijelo koje vodi postupak, nakon odgovarajuće provjere, izradit će preslik isprave, a izvornik će vratiti podnositelju. S ispravama se postupa kao s drugim predmetima koji se imaju upotrijebiti kao dokaz. Isprave se mogu, na prijedlog stranaka, pregledati i na dokaznom ročištu.

Sa snimkom se postupa kao s drugim predmetima koji se imaju upotrijebiti kao dokaz vodeći računa da se snimka ne ošteti ili ne uništi i da se njezin sadržaj sačuva u neizmijenjenom obliku. Prema potrebi poduzimaju se potrebne mjere da se snimka sačuva u neizmijenjenom obliku ili izradi njezina kopija. U pravilu, sadržaj snimke utvrđuje se njezinim reproduciranjem (čl. 330.).

Elektronički (digitalni) dokaz nova je, izričito predviđena vrsta dokaza. Ta vrsta dokaza uvažava suvremena informatička kretanja te nadopunjuje važeće odredbe Kaznenog zakona koji normira kaznena djela računalnog kriminaliteta.

POSEBNE DOKAZNE RADNJE

Do sada nazivani posebni izvodi kaznenih djela u važećem Zakonu o kaznenom postupku, u Prijedlogu se nazivaju posebne dokazne radnje. Tim se izričajem u cijelosti odražava konačna svrha navedenih radnji - dokazivanje počinjenja kaznenog djela.

Na prvi pogled ovaj dio Prijedloga ne donosi velike promjene, no one su po svome sadržaju značajne. U općem smislu, nisu se mijenjala načela na kojima je i prije bio utemeljen ustroj posebnih dokaznih radnji, a to su: 1. supsidijarnost i neophodnost, 2. odluka suda, 3. postojanje određene vjerojatnosti u svezi s kaznenim djelom, 4. zakonski katalog radnji, 5. zakonski katalog kaznenih djela, 6. određenost osobe ili predmeta i vrste mjere i 7. vremenska ograničenost.²

Odredbe o posebnim dokaznim radnjama uređuju značajan "poseg" u Ustavom zajamčeno štovanje osobnog i obiteljskog života odnosno slobodu i tajnost dopisivanja i svih drugih oblika općenja te vrijednosti zaštićene međunarodnim pravom. S obzirom na to da takav "poseg" može biti propisan

² Pavišić, Berislav, Komentar Zakona o kaznenom postupku, 5. izdanje, Rijeka, Žagar, 2005., str. 250.

isključivo zakonskom normom, prije navedena načela ujedno su kroz norme razrađeni uvjeti za njihovo poduzimanje, postupak primjene, trajanje i sudbenu nadležnost za njihovo određivanje i nadzor.³

Krenemo li u opisivanje izmijenjenih odredbi, u predloženom članku 335. (bivši članak 180.) navodi se da se posebne dokazne radnje poduzimaju “ako se istraga ne može provesti na drugi način ili bi to bilo moguće samo uz nerazmjerne teškoće”. Prijašnje uređenje predviđalo je uporabu posebnih izvida kaznenih djela u slučajevima “ako se izvidi kaznenih djela ne bi mogli provesti na drugi način ili bi bili skopčani s nerazmjernim teškoćama”, dakle prije početka istrage. S obzirom na bitno drugačije uređenje izvida kaznenih djela u Prijedlogu Zakona i same istrage, posebne dokazne radnje premještaju se u područje istrage, ali istovremeno se člankom 341. predviđa da državni odvjetnik može prije početka postupka zahtijevati od suca istrage poduzimanje posebnih dokaznih radnji.

Nadalje, izmjene su razvidne u nabrojanju posebnih dokaznih radnji:

1. nadzor i tehničko snimanje telefonskih razgovora i drugih komunikacija na daljinu;
2. presretanje, prikupljanje i snimanje računalnih podataka;
3. ulazak u prostorije radi provođenja nadzora i tehničko snimanje prostora;
4. tajno praćenje i tehničko snimanje osoba i predmeta;
5. uporaba prikrivenih istražitelja i pouzdanika;
6. simulirana prodaja i otkup predmeta te simulirano davanje potkupnine i simulirano primanje potkupnine;
7. pružanje simuliranih poslovnih usluga ili sklapanje simuliranih pravnih poslova;
8. nadzirani prijevoz i isporuka predmeta kaznenog djela.

U odnosu na prijašnje posebne izvidne mjere, kad govorimo o nadzoru i tehničkom snimanju telefonskih razgovora odnosno sredstava za tehničko komuniciranje na daljinu, osim same promjene naziva bitno je naglasiti i novu mjeru “presretanje, prikupljanje i snimanje računalnih podataka” koja zapravo predstavlja korak dalje u preciziranju mogućnosti zakonitog nadziranja elektroničkih komunikacija. Uz prije previđen nadzor komunikacija putem telekomunikacijskih uređaja, kao nov oblik zakonom je predviđena mjera koja je u biti također vrsta nadzora određenog oblika komuniciranja na daljinu te pretpostavlja i korak dalje u tehnološkom smislu, s obzirom na to da se računalna komunikacija svakodnevno sve više mijenja i razvija radi postizanja sve veće mogućnosti u dostupnosti i razmjeni podataka. Osobe prema kojima se dokazna ranja nadzora i tehničkog snimanje telefonskih razgovora

³ Krapac, Davor, Zakon o kaznenom postupku i drugi izvori hrvatskog postupovnog prava, 4. izdanje, Zagreb, Narodne novine, 2002., str. 194.

i drugih komunikacija na daljinu može primijeniti sada su i osobe “koje kriju počinitelja kaznenog djela ili mu prikrivanjem sredstava kojima je kazneno djelo počinjeno, tragova kaznenog djela ili predmeta nastalih ili pribavljenih kaznenim djelom ili na drugi način pomažu da ne bude otkriven”. To je značajna novina, budući da se do sada nije mogao provoditi nadzor telekomunikacija radi traganja za odbjeglih počiniteljima kaznenih djela. Predloženu normu trebalo bi tumačiti uz ograničenje koje predstavlja odredba da se mora raditi o počinitelju onih “kataloških” kaznenih djela koja su u članku 334. Prijedloga Zakona navedena kao djela za koja se posebne dokazne radnje mogu naložiti.

Uz prije propisani simulirani otkup predmeta te simulirano davanje potkupnine i simulirano primanje potkupnine, Prijedlogom Zakona predviđa se i dokazna radnja simulirane prodaje predmeta, što je značajna novina u odnosu prema nekim sličnim zakonskim rješenjima u svijetu. Kao i prije, ponovo se propisuje da izvršenje tih dokaznih radnji ne smije predstavljati poticanje na počinjenje kaznenog djela.

Dokazne radnje pružanja simuliranih poslovnih usluga ili sklapanja simuliranih pravnih poslova nisu novitet budući da su do sada propisane u članku 41. Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (NN 88/01, 12/02, 33/05, 48/05 - ispravak). Prijedlogom se nastojalo sve posebne dokazne radnje svrstati u isti propis kojim se regulira to kaznenopravno područje.

Posebne dokazne radnje na prijedlog državnog odvjetnika, nalogom određuje sudac istrage. Vrlo je važno istaknuti kako Prijedlog predviđa da “iznimno, kad okolnosti nalažu da se s izvršenjem radnji započne odmah, nalog prije početka istrage na vrijeme od dvadeset i četiri sata može izdati državni odvjetnik”. U tom slučaju nalog s oznakom vremena izdavanja i obrazloženjem državni odvjetnik mora u roku osam sati od izdavanja dostaviti sucu istrage, koji odmah odlučuje o zakonitosti naloga. Takvo rješenje predviđaju i neka inozemna zakonodavstva (članak 267. stavak 2. *Codice di Procedura Penale*, članak 149.a i 149.b Zakona o kazenskom postupku), a nisu novost u hrvatskom zakonodavstvu s obzirom na članak 36. Zakona o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske (NN 79/06) premda se radi o zakonskom propisu koji ne uređuje prikupljanje dokaza za potrebe kaznenog postupka. Naime, na temelju navedene odredbe, poduzimanje mjera tajnog prikupljanja podataka može se započeti prema nalogu ravnatelja sigurnosno-obavještajnih agencija, koji o tome odmah izvješćuju ovlaštenog suca Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Ovlašteni sudac Vrhovnog suda, u roku 24 sata od početka primjene mjere, odlučit će hoće li izdati pisani nalog kojim dopušta provođenje mjere.

Katalog kaznenih djela za koja se mogu odrediti posebne dokazne radnje (članak 334.) također je dopunjen određenim kaznenim djelima, kao posljedica

prihvaćanja većeg broja međunarodnih pravnih standarda i preporuka koje su u međuvremenu utjecale na izmjenu kaznenog materijalnog prava u Republici Hrvatskoj.⁴ U Prijedlogu cijeli jedan stavak članka u kojem se nabroja katalog kaznenih djela odnosi se na kaznena djela počinjena uporabom računalnih sustava, i to: iskorištavanje djece ili maloljetnih osoba za pornografiju (članak 196. KZ), upoznavanje djece s pornografijom (članak 197. KZ), povreda prava autora ili umjetnika izvođača (članak 229. KZ), nedozvoljena uporabe autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača (članak 230. KZ), povreda prava proizvođača zvučne ili slikovne snimke i prava u svezi s radiodifuzijskim emisijama (članak 231. KZ), povreda prava iz prijavljenog ili zaštićenog izuma (članak 232. KZ), povreda prava industrijskog vlasništva i neovlaštena uporaba tuđe tvrtke (članak 285. KZ).

Novina je da se zasebnom odredbom ističe kako se posebne dokazne radnje mogu odrediti i za kaznena djela počinjena na štetu djece ili maloljetnika, čime se daje dodatno značenje otkrivanju počinitelja kaznenih djela iz područja kaznenopravne zaštite djece i mladeži.

Produljeni su rokovi za primjenu posebnih dokaznih radnji, i to sa prije ukupno sedam mjeseci na predloženih ukupno dvanaest mjeseci. Naime, prema Prijedlogu posebne dokazne radnje mogu trajati najdulje četiri mjeseca, a na prijedlog državnog odvjetnika sudac istrage može ih produljiti iz važnih razloga za još četiri mjeseca. U posebno složenim predmetima sudac istrage može produljiti radnje za daljnja četiri mjeseca. Dakle moguće ukupno trajanje posebnih dokaznih radnji znatno se produžuje u odnosu prema prijašnjim rješenjima, što je posljedica uvažavanja većeg broje stručnih zahtjeva kako se sve složeniji oblici kriminaliteta i kaznenih djela ne mogu razrješavati u relativno kratkom razdoblju.

Naglašena je dokazna snaga iskaza prikriivenog istražitelja i pouzdanika koji se sada mogu ispitati kao svjedoci o sadržaju razgovora koje su vodili s osobama prema kojima je određena ta radnja, kao i sa svim sudionicima kaznenog djela radi otkrivanja i dokazivanja kojeg je ta radnja bila određena, a njihovi se iskazi mogu upotrijebiti kao dokaz u postupku. Predložena odredba

⁴ Konvencija o kibernetičkom kriminalu od 23. studenoga 2001.;

Konvencija UN protiv korupcije od 31. listopada 2003.;

Protokol o izmjenama i dopunama Europske konvencije o suzbijanju terorizma od 15. svibnja 2003.;

Dodatni protokol uz Kaznenopravnu konvenciju o korupciji od 15. svibnja 2003.;

Dodatni protokol uz Konvenciju o kibernetičkom kriminalu o inkriminiranju djela ksenofobne i rasističke naravi počinjenih putem računalnih sustava od 28. siječnja 2003.;

Konvencija Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima od 16. svibnja 2005.;

Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju terorizma od 16. svibnja 2005.; Preporuka Vijeća Europe (2005) 10 o posebnim istražnim tehnikama u vezi s najtežim kaznenim djelima uključujući terorizam.

preciznija je od prijašnje odredbe na temelju koje su se prikriveni istražitelj i pouzdanik te osobe koje su provele mjere simuliranog otkupa predmeta te simuliranog davanja potkupnine i simuliranog primanja potkupnine mogli ispitati kao svjedoci o tijeku provođenja mjera. Prijašnja stajališta i odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske⁵ poistovjećivali su razgovor prikrivenih istražitelja i osobe prema kojoj se ta mjera primjenjivala s obavijesnim razgovorom odnosno ispitivanjem bez prethodnih upozorenja propisanih Zakonom i nazočnosti branitelja. Takve odluke rezultirale su time da su se izvješća o provedbi mjere prikrivenih istražitelja suzivala samo na opisivanje onog što je prikriveni istražitelj zapazio, dok su se opisani razgovori izdvajali iz spisa. Iz istog razloga svjedočenja prikrivenih istražitelja nisu se smjela odnositi na sadržaj razgovora s osobama prema kojima su mjere primjenjivane. Prema nekim odlukama Vrhovnog suda Republike Hrvatske⁶, na isti način tretirani su i razgovori u kojima su sudjelovali pouzdanici.

U Prijedlogu je opisana uloga Operativno-tehničkog centra za nadzor telekomunikacija⁷ koji obavlja tehničku koordinaciju s davateljima telekomunikacijskih usluga u Republici Hrvatskoj. Također, uvrštene su i kaznene odredbe prema kojima se, ako policiji ne osiguraju potrebnu tehničku pomoć, može kazniti davatelj telekomunikacijske usluge novčanom kaznom do 1.000.000,00 kuna te odgovorna osoba u Operativno-tehničkom centru za nadzor telekomunikacija koji obavlja tehničku koordinaciju i u davatelju telekomunikacijskih usluga u Republici Hrvatskoj novčanom kaznom u iznosu do 50.000,00 kuna. U slučaju da i nakon toga ne izvrši rješenje, može se odgovorna osoba kazniti zatvorom do izvršenja, ali najdulje mjesec dana.

Važna je novost u Prijedlogu odredba koja dopušta korištenje tzv. slučajnih dokaza. Ako se prilikom poduzimanja posebnih dokaznih radnji zabilježe podaci i obavijesti koji upućuju na neko drugo kazneno djelo i počinitelja kaznenog djela iz kataloga (čl. 334. Prijedloga Zakona), taj će se dio snimke prepisati i dostaviti državnom odvjetniku i može se upotrijebiti kao dokaz u postupku za to kazneno djelo. Dosadašnja sudska praksa tumačila je postojeće

⁵ VSRH, I KŽ-777/01-3 od 8. studenoga 2001.; VSRH, I KŽ-316/02-3 od 23. travnja 2002.; VSRH, I KŽ-595/02-9 od 23. siječnja 2003.

⁶ VSRH, I KŽ-529/04-3 od 24. lipnja 2004.; VSRH, I KŽ-1237/04-3 od 30. prosinca 2004.

⁷ Zakonom o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske (NN 79/06) predviđa se osnivanje Operativno-tehničkog centra za nadzor telekomunikacija (u daljnjem tekstu: OTC). OTC u suradnji s tijelima koja su ovlaštena za primjenu mjera tajnog nadzora telekomunikacija (redarstvene vlasti i sigurnosne službe) ima ovlast nadzora rada davatelja telekomunikacijskih usluga u smislu izvršenja obveza iz Zakona. Također se propisuje da sigurnosne službe i redarstvene vlasti donose pravila koja se odnose na tehničke zahtjeve, odnosno razvoj odgovarajuće tehničke opreme i programske podrške, pitanja tehničkih sučelja i druga pitanja od važnosti za aktivaciju i primjenu mjera tajnog nadzora telekomunikacija.

odredbe Zakona tako da je proglašavala nevaljanim dokaze koji su prikupljeni primjenom mjera posebnih izvida prema "trećim osobama"⁸ odnosno prema osobama za koje primjena mjera posebnih izvida kaznenih djela nije naložena.

I nadalje je propisana obveza policije da sastavlja dnevna izvješća i dokumentaciju tehničkog zapisa o tijeku izvršenja radnji, koju dostavlja državnom odvjetniku, na njegov zahtjev. Također ostaje i prije propisana obveza sastaviti po isteku posebnih dokaznih radnji posebno izvješće za državno odvjetništvo i suca istrage u kojem se navodi vremenski početak i završetak radnje te broj i identitet osoba obuhvaćenih radnjom. Prije propisana obveza dostavljanja "broja i opisa djelatnosti službenih osoba koje su mjeru provele" te "vrste i broja tehničkih sredstava koja su primijenjena" je ukinuta. Dobrim rješenjem može se ocijeniti predložena odredba kojom se jasno definira da policija izrađuje dokumentaciju tehničkog zapisa u dva primjerka. Jedan primjerak čuva u policijskoj arhivi, a drugi primjerak uz posebno izvješće policija dostavlja državnom odvjetniku uz prikupljene snimke i dokumentaciju. Odredbe važećeg zakona nisu precizirale u koliko je primjeraka redarstvena vlast obvezna izrađivati dokumentaciju, niti su postojale odredbe o obvezi čuvanja arhivskog primjerka.

Nova je odredba Prijedloga koja predviđa mogućnost da na prijedlog državnog odvjetnika sudac istrage može naložiti da se za spis predmeta izdvoje samo oni dijelovi snimke, zapisa i dokumentacije koji se odnose na taj kazneni postupak. Svrha je te odredbe zaštititi privatnost drugih osoba kojih su komunikacije zabilježene, a koje nisu u vezi s kaznenim djelom ili s počiniteljem kaznenog djela zbog kojeg su posebne dokazne radnje naložene. Primjera radi, u praksi se događa da se nadziranom telefonskom linijom koriste i druge osobe prema kojima radnje nisu naložene te se tehnički dokumentirani zapisi razgovora tih osoba zasigurno ne bi trebali nalaziti među dokaznim materijalom. Kontrola takve "manipulacije" ustanovljena je odredbom prema kojoj "u tu svrhu državni odvjetnik dostavlja sucu istrage obrazloženi prijedlog i cjelovitu snimku koju će sudac istrage vratiti nakon što izdvoji dio snimke koji se odnosi na taj kazneni postupak, a izdvajanje provodi pod nadzorom suca istrage stručni pomoćnik". Također je propisana mogućnost da se na zahtjev branitelja cjelovita snimka, zapis i dokumentacija reproduciraju ili pročitaju.

S obzirom na to da je već u nabranjanju posebnih dokaznih radnji izražena namjera sistematizirati ih i propisati ih jedinstvenim propisom, u Prijedlogu se među posebne dokazne radnje uvrštavaju odredbe koje se odnose na zadržavanje i nadzor pisama, brzojava i drugih poštanskih pošiljki, budući da su prema svojem značenju i te radnje zahvat u ustavom zaštićeno područje

⁸ VSRH, I KŽ-573/03-3 od 3. srpnja 2003.

privatnosti. U odnosu na odredbe u čl. 221. važećeg Zakona, u Prijedlogu se propisuje rok poduzimanje radnji (najdulje šest mjeseci) te se predviđa katalog kaznenih djela za koja se te radnje mogu odrediti. Također je propisano da se te radnje ne primjenjuju na pisma, brzojave i druge pošiljke između okrivljenika i njegova branitelja te odredba o nezakonitim dokazima ako se postupaju protivno propisanim odredbama.

Posljednja novina među odredbama o posebnim dokaznim radnjama je produljenje rokova čuvanja obavijesti koje se dobivaju sravnjivanjem osobnih podataka građana s policijskim evidencijama, registrima i zbirkama. U odnosu na prije propisani rok od šest mjeseci, koji se mogao produljiti za još tri mjeseca, Prijedlogom se predviđa rok čuvanja dvanaest mjeseci s mogućnošću produljenja za još tri mjeseca ako je vjerojatno da će se na taj način uspješno okončati raspisana potraga za određenom osobom ili predmetima.

O NOVIM POLICIJSKIM POSLOVIMA I OVLASTIMA U PRETHODNOM POSTUPKU

Prema čl. 207. st. 1. Prijedloga, kada poduzima izvide kaznenih djela, policija postupaju po odredbama posebnog zakona i pravilima donesenim na temelju toga zakona. S tim u svezi treba napomenuti da je ovih dana u MUP-u RH izrađen *Nacrt Zakona o policijskim poslovima i ovlastima* (dalje: Nacrt) koji u odnosu prema važećem Zakonu o policiji sadržava određene novine. Prema čl. 94. Nacrta, odredbe Zakona o policiji pod III. Policijske ovlasti, čl. 16.-78., prestale bi važiti 1. srpnja 2009.

Glede odredbi Nacrta koje se odnose na policijske poslove, novine su sljedeće. Kao policijski poslovi navedeni su i zaštita željezničkog i zračnog prometa, poslovi na moru i unutarnjim plovnim vodama te osiguranje i zaštita osoba, objekata i prostora (čl. 3. st. 1.). Policajac strane države ili međunarodnog tijela može obavljati pojedine policijske poslove na području Republike Hrvatske pod uvjetima određenim zakonom i na temelju pisanog odobrenja ministra unutarnjih poslova (čl. 3. st. 3.). Policajac obavlja policijski posao i na temelju naloga državnog odvjetnika propisanog posebnim zakonom, s tim da nalog u svakom slučaju mora biti utemeljen na zakonu, jasan i određen te razmjernu povodu obavljenog posla (čl. 4.). Policija surađuje s tijelima državne uprave, jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave i pravnim osobama s javnim ovlastima u poduzimanju mjera radi ostvarenja sigurnosti građana i imovine, kao i s drugim tijelima, organizacijama, zajednicama, udrugama i građanima radi sprječavanja ili otkrivanja nedopuštenog ponašanja i njegova počinitelja. Policija u obavljanju policijskih poslova surađuje i s inozemnom policijom i drugim tijelima, na način predviđen međunarodnim ugovorom ili posebnim zakonom (čl. 8. i 9.).

Što se policijskih ovlasti tiče, Nacrtom je predviđeno, kao zasebna ovlast, prikupljanje obavijesti od građana (čl. 32.-34.) te je kao takva normirana odvojeno od ovlasti pozivanja (čl. 35.-37.). Propisano je da kad postoji osnova sumnje da je počinjeno kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti ili prekršaj, policajac može tražiti obavijesti od osobe za koju je vjerojatno da ima saznanja o okolnostima u svezi s kaznenim djelom ili osobom koja je sudjelovala u tom djelu, i to u službenim prostorijama, na radnom mjestu građanina, drugom pogodnom mjestu, a uz prethodni izričit pristanak osobe i u njezinu domu. Za razliku od važećeg Zakona o policiji, ovlast pregleda dokumentacije (čl. 62.) normirana je odvojeno od ovlasti ulaska i pregleda poslovnih objekata i prostora (čl. 63.). Određeno je da u izvidima kaznenog djela i prekršaja policajac može razgledati poslovnu dokumentaciju pravnih osoba i obrtnika te, ako postoje za to zakonski uvjeti, privremeno oduzeti dokumentaciju te o tome izdati potvrdu. Policajac je ovlašten ući i pregledati objekte i prostorije državnih tijela, pravnih osoba te druge poslovne prostore radi: 1. pronalaska počinitelja kaznenog djela ili prekršaja kojega neposredno progoni, 2. postupanja po dojavi o prisutnosti eksplozivne naprave ili druge opasnosti ili vjerojatnosti počinjenja teškog kaznenog djela, te 3. osiguranja štice osoba, objekata i prostora. Prilikom ulaska i pregleda policajac se može koristiti tehničkim sredstvima i službenim psom. Prije ulaska i pregleda, a iznimno ako to nalažu posebne okolnosti i nakon ulaska i otpočinjanja pregleda, policajac je dužan izvijestiti odgovornu osobu i zatražiti od nje da prisustvuje pregledu. O ulasku i obavljenom pregledu policajac izdaje potvrdu. Vidimo da su potonje navedene policijske ovlasti uređene ne samo odvojeno nego i potpunije nego u važećem policijskom pravu.

U policijske su ovlasti uvrštene, prema Nacrtu, i sljedeće ovlasti: uporaba tuđeg prijevoznog sredstva i telekomunikacijskog uređaja (čl. 50. i 51.), provjera uspostavljanja telekomunikacijskog kontakta (čl. 59.), ulazak u tuđi stan i prostorije (čl. 64.) te provjera zastave, progona, zaustavljanje, uzapćenje i sprovođenje plovnog objekta (čl. 86. i 87.).

U odnosu na prvospomenutu ovlast, predviđeno je da policajac ima ovlast uporabiti tuđe prijevozno sredstvo radi uhićenja počinitelja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti, kojeg neposredno progoni, kao i radi pružanja pomoći osobi kojoj prijete izravna opasnost za život. U tim slučajevima policajac je ovlašten uporabiti i tuđi telekomunikacijski uređaj (telefon, radiouređaj, interni sustav i dr.). Policajac je dužan, čim je to moguće, izdati potvrdu radi naknade troškova na zahtjev vlasnika ili korisnika prijevoznog sredstva i telekomunikacijskog uređaja.

U pogledu provjere uspostavljanja telekomunikacijskog kontakta, propisano je da u izvidima kaznenog djela policajac može od davatelja telekomunikacijskih usluga zatražiti provjeru istovjetnosti i učestalosti kontakta određenih telekomunikacijskih adresa.

Što se tiče ovlasti ulaska u tuđi stan i prostorije, predviđeno je da policajac može ući i obaviti pregled stana i drugih prostorija: 1. ako to držatelj stana ili stanar želi, 2. ako netko zove u pomoć, 3. ako je to prijeko potrebno radi otklanjanja ozbiljne opasnosti za život i zdravlje ljudi. Ako na drugi način nije moguće ući u zatvoreni prostor, policajac ga može nasilno otvoriti ili se za ulazak koristiti nužnim prolazom kroz prostor u vlasništvu druge osobe. Policajac izdaje potvrdu o ulasku u tuđi stan i druge prostorije, i to odmah nakon ulaska i pregleda.

Glede provjere zastave, progona, zaustavljanja, uzapćenja i sprovođenja plovnog objekta utvrđene su ovlasti policajaca u obavljanju policijskih poslova na moru i unutarnjim plovnim putovima. Poblježe je normiran progon plovnog objekta u slučaju kad se ne zaustavi nakon upućenog poziva na zaustavljanje, koji uključuje pod određenim uvjetima i mogućnost uporabe vatrenog oružja.

LITERATURA

a) Knjige

1. Karas, Željko, *Nezakoniti dokazi*, Zagreb, Laserplus, 2006.
2. Krapac, Davor, *Zakon o kaznenom postupku i drugi izvori hrvatskog postupnog prava*, 4. izdanje, Zagreb, Narodne novine, 2002.
3. Krapac, Davor, *Kazneno procesno pravo: Institucije*; Narodne novine Zagreb, III. izdanje, 2007.
4. Pavišić, Berislav, *Komentar Zakona o kaznenom postupku*, 5. izdanje, Rijeka, Žagar, 2005.
5. Pavišić, Berislav, *Kazneno pravo Vijeća Europe*, Zagreb, Golden marketing-Tehnička knjiga, 2006.

b) Pravni akti

1. *Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta*
2. *Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske* (Narodne novine 79/2006.)

Summary

EVIDENCE COLLECTION PROCEDURES: NOVELTIES IN THE PROCEDURE OF DETERMINING FACTS IN THE PRELIMINARY PROCEDURE

The paper provides an overview of evidence collection procedures according to the Draft Criminal Procedure Act from the aspect of their application in the preliminary procedure. The introduction of the paper describes the new regulation of the preliminary procedure, and the new role of the public prosecutor and the investigating judge in this procedure. In the new Draft Act there are twelve evidence collection procedures, and they are all specifically elaborated, as

are their implementation prior to the beginning of proceedings and in the course of proceedings. The paper presents the fundamental provisions on the manner of conducting evidence collection procedures, with special emphasis on the novelties in regulating each one. The paper is organised in four sections which present an overview of the preliminary procedure in the context of the new regulation of the criminal procedure, the conducting of evidence collection procedures prior to the beginning of proceedings, individual evidence collection procedures, and special enquiry procedures in the current Act which are undertaken with a special limitation of the fundamental rights and freedoms of citizens.

At the end of the paper, the authors add a short presentation of the most recent Draft Act on Police Duties and Powers, with special attention given to the part which describes general police enquiries. According to the proposed codification, the regulation of these enquiries which, from the aspect of criminal law, are not only connected to criminal prosecution procedures but also with evidence collection procedures during the preliminary criminal procedure, would be wholly transferred from the Criminal Procedure Act to police law.

Ivan Turudić*

DOKAZNE RADNJE - NOVINE U POSTUPKU UTVRĐIVANJA ČINJENICA U RASPRAVI¹

U Prijedlogu Zakona o kaznenom postupku, koji je u vrijeme pisanja ovoga rada prošao prvo čitanje u Saboru, rasprava kao središnji i najvažniji stadij kaznenog postupka uređena je na drugačiji način nego u važećem Zakonu o kaznenom postupku. Učinjen je daljnji veliki odmak od inkvizitornog prema akuzatornom načelu odnosno stranačkoj procesnoj koncepciji. Sud preuzima ulogu trećeg, neutralnog subjekta u postupku.

1. UVOD

Rasprava je središnji i najvažniji stadij kaznenog postupka na kojoj se u usmenom, kontradiktornom i u pravilu javnom raspravljanju u najpotpunijoj mjeri ostvaruju temeljna načela i postupovne funkcije subjekata kaznenog postupka.² Baš s obzirom na takvu važnost, središnji je stadij u važećem Zakonu o kaznenom postupku označen kao glavna rasprava.³

Glavna rasprava sastoji se prema ZKP od četiriju osnovnih uređenih cjelina: 1. početka glavne rasprave i uvodnih govora stranaka, 2. dokaznog postupka, 3. izmjene i proširenja optužbe i 4. završnih govora stranaka.

Od četiriju navedenih cjelina, dokazni postupak predstavlja jezgru i najvažniji dio središnjeg stadija kaznenog postupka. O tome kako je uređen dokazni postupak ovisi kakvoća sudskih odluka, jer samo pouzdano i zakonito utvrđeno činjenično stanje omogućuje donošenje zakonitih i pravilnih presuda i drugih odluka.⁴

U ovom radu nastoji se izložiti polazna koncepcija uređenja središnjeg stadija kaznenog postupka u opisanoj komponenti ključne važnosti: utvrđivanju

* Ivan Turudić, sudac Kaznenog odjela I. stupnja Županijskog suda u Zagrebu

¹ Prijedlog Zakona o kaznenom postupku u prvom je čitanju razmatrao Sabor. Rad ima kao osnovu taj tekst. U daljnjem tekstu: Prijedlog. Brojevi bez oznake pripadnosti odnose se na Prijedlog.

² Zlatarić – Damaška, *Rječnik kaznenog prava i postupka*, Zagreb, 1966., 286.

³ Narodne novine broj 110/97, 27/98, 58/99, 112/99 i 58/02, dalje u tekstu: ZKP.

⁴ Grubiša, *Činjenično stanje u krivičnom postupku*, 2. izd., Zagreb, 1980., 43.

činjenica na raspravi i posebno sustavno i potpuno upozoriti na promjene koje predviđa Prijedlog.

Prije analize predmeta razmatranja, valja imati u vidu da Prijedlog predviđa više različitih mehanizama kojima se kazneni postupak završava prije rasprave. Time Prijedlog dalje slijedi i razvija već postojeće mehanizme u ZKP, ali u tom smjeru ide, sukladno tenedencijama u poredbenom pravu, još i dalje. Naime, rasprava je ne samo najsloženiji nego i najskuplji dio kaznenog postupka. U toj središnjoj cjelini postupka jedva da ima mjesta dubljim i opsežnijim reformama.

Rasprava je kao središnji stadij postupka u većini zemalja uređena tako da se u najvećoj mjeri ostvaruju temeljna postupovna načela.⁵ Stoga je pozornost zakonodavaca posljednjih godina usmjerena na pravila koja imaju svrhu pripremanja glavnog stadija kao i ona koja su usmjerena okončanju kaznenog postupka bez prolaska glavnim stadijem, njegova “zaobilaženja” ili “preskakanja”.

2. OPĆI POGLED NA UREĐENJE RASPRAVE U PRIJEDLOGU

Prijedlog više ne predviđa glavnu raspravu, nego raspravu. Rasprava u redovitom postupku uređena je u glavi XXI. (članci 387. do 447.). Polazište uređenja odgovarajuće su odredbe ZKP o glavnoj raspravi. Iako nema konceptijskih promjena, u tim su odredbama ipak važne novosti. Odnose se prije svega na dokazivanje. O njima se govori pod 3.

3. TIJEK GLAVNE RASPRAVE PREMA ZKP

U dokaznom postupku po ZKP dokazivanje obuhvaća sve činjenice za koje sud smatra da su važne za pravilno presuđenje (članak 321. stavak 1.). Mogu to biti materijalnopravne činjenice kojima se ostvaruju obilježja kaznenog djela, krivnje, protupravnosti, kažnjivosti, olakotne i otegotne okolnosti te procesnopravne, primjerice utvrđivanje o postojanju zdravstvene i raspravne nesposobnosti.⁶ Stranke i oštećenik imaju pravo predlagati nove dokaze, pa i ponavljati prije istaknute, ali odbijene ili neriješene dokazne prijedloge.

U odredbi iz članka 322. stavka 3. jasno je određena inkvizitorna odnosno istražna maksima prema kojoj sud ima mogućnost sudjelovati u izvođenju dokaza kad mu je to prema njegovoj ocjeni nužno za donošenje odluke u predmetu kaznenog postupka.

⁵ Krapac, *Kazneno procesno pravo*, Zagreb, 2000., 121.

⁶ Pavišić, *Komentar Zakona o kaznenom postupku*, 5. izd., Rijeka, 2005., 404.

O dokaznim prijedlozima odlučuje sud. Prijedlog da se pribave i provedu određeni dokazi sud će odbiti ako ocijeni: a) da se odnosi na zakonom za-
branjn način pribavljanja dokaza, na dokaz upotreba kojeg po zakonu nije
dopuštena ili na činjenicu koja se po zakonu ne može dokazivati (nedopušten
prijedlog); b) da je činjenica koja se po prijedlogu treba utvrditi već utvrđena
ili nije važna za odlučivanje, odnosno ne postoji povezanost između činjenice
koju treba utvrditi i odlučujućih činjenica ili se ta povezanost zbog pravnih
razloga ne može ustanoviti (nevažni prijedlog); c) da postoji razlog za sumnju
da se predloženim dokazom neka važna činjenica uopće ne bi mogla utvr-
diti ili bi se to moglo utvrditi s velikom poteškoćom, odnosno da se taj do-
kaz u prijašnjem tijeku postupka nije mogao pribaviti i vjerojatno je da se
neće moći pribaviti ni u primjerenom roku (neprikladan prijedlog); d) da je
nejasan, nepotpun ili je prema dosadašnjem stanju stvari i stanju u postupku
koje je predlagatelj poduzimao očigledno da je prijedlog usmjeren na znatno
odugovlačenje postupka (članak 322. ZKP).

Na ispitivanje svjedoka i vještaka analogno se primjenjuju pravila koja
važe za ispitivanje navedenih osoba u istražnom postupku, posebice uvjeti
za isključenje svjedočenja, oslobođenje od obveze svjedočenja, posljedice
kršenja tih pravila, odredbe o pozivanju, odredbe o posebnom načinu ispi-
tivanja svjedoka, upotreba tumača, disciplinske mjere prema svjedocima i
vještacima (članci 232. do 243. i članci 247. do 266. ZKP).

Ispitivanje svjedoka i davanje nalaza i mišljenja vještaka, nakon što su
ispitani, provodi se tako da svjedok iznese sve što mu je o predmetu poznato,
a vještak izlaže svoj nalaz i mišljenje na način da ga usmeno izloži ili, ako je
prije glavne rasprave pripremio pisani nalaz i mišljenje, da ga pročita. Nakon
te faze slijedi faza postavljanja pitanja. Pitanja svjedoku ili vještaku neposred-
no postavljaju stranke te predsjednik i članovi vijeća tako da prvo postavljaju
pitanja stranke, a zatim predsjednik i članovi vijeća.

Zakon predviđa mogućnost da se stranke dogovore o redoslijedu postav-
ljanja pitanja, a ako takvog dogovora nema, predviđena pitanja postavlja
najprije stranka koja je predložila izvođenje dokaza, a zatim protustranka i
na kraju predsjednik i članovi vijeća (članak 326. stavak 1.). U slučaju da
je izvođenje dokaza odredio sud, pitanja najprije postavlja predsjednik, pa
članovi vijeća, zatim tužitelj, okrivljenik i branitelj.

Za razliku od ispitivanja u prethodnom postupku, gdje je ispitivanje ute-
meljeno na inkvizitornom modelu s akuzatornim elementima, na glavnoj ras-
pravi ispitivanje se provodi prema akuzatornom modelu, ali s elementima
inkvizitornog modela koji se očituju u pravu ispitivanja i dokaznoj inicijativi
suda.

Pravo i dužnost je predsjednika vijeća da zabrani pitanje ili odgovor na
postavljeno pitanje ako bi se radilo o nedopuštenom pitanju. Ako bi svjedok
ili vještak na prethodnom ispitivanju naveo činjenice kojih se više ne sjeća ili

odstupi od svojeg iskaza, bit će mu predložen prijašnji iskaz, upozorit će ga se na odstupanje, pitati zašto sada iskazuje drugačije, a može se pročitati i njegov prijašnji iskaz ili dio toga iskaza (članak 327.).

Ako se na glavnoj raspravi sazna da postoje razlozi zbog kojih svjedok ili vještak ne može doći na sud, a njihov je iskaz važan, naložit će se da izvanraspravno takve osobe ispita predsjednik vijeća, sudac član vijeća ili da ih ispita istražni sudac na području kojeg se navedena osoba nalazi. Na isti način može se ispitati i maloljetna osoba kao i svjedoci koji se ispituju ili sudjeluju u postupku na poseban način te dijete.

Pored navedenih odstupanja od načela kontradiktornosti, važeći Zakon predviđa i mogućnost čitanja zapisnika o očevidu, o pretrazi stana, oduzimanju stvari, prepoznavanju i uzimanju otisaka prstiju i drugih dijelova tijela, zatim isprave, knjige, spise i druge dopise kao i tehničke snimke koje služe za utvrđivanje činjenica (članak 330.).

Ako vijeće tako odluči i ako su ispunjeni zakonom predviđeni uvjeti, na glavnoj raspravi mogu se pročitati zapisnici o iskazima svjedoka, suoptuženika ili već osuđenih sudionika u kaznenom djelu, kao i zapisnici ili drugi dopisi o nalazu i mišljenju vještaka.

Kao razlozi za čitanje navedenih zapisnika navode se: a) smrt, duševno oboljenje ili činjenica da se ne mogu pronaći, da je njihov dolazak pred sud nemoguć ili znatno otežan zbog starosti, bolesti ili drugih važnih uzroka, b) ako neće bez zakonskih razloga iskazivati na glavnoj raspravi, c) ako je svjedok ili vještak ispitan izvan glavne rasprave, a optužba i obrana tomu se nisu protivile (članak 331. stavak 1. točke 1., 2., 3. i 4. ZKP). U svakom slučaju zapisnik o ispitivanju svjedoka ili vještaka koji nije nazočan, bez obzira na to je li pozvan ili ne, može se pročitati ako se stranke tome ne protive.

Sljedeća mogućnost za čitanje zapisnika o iskazima svjedoka i vještaka, i to bez suglasnosti stranaka, predviđena je kad su svjedoci ili vještaci ispitani pred istim vijećem, a postupak se vodi zbog kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora iznad osam godina odnosno pred istim predsjednikom vijeća kad se postupak vodi zbog kaznenog djela kod kojeg je propisana kazna zatvora do osam godina (članak 331. stavak 1. točka 5. ZKP).

Nakon što je proveden dokazni postupak po usvojenim dokaznim prijedlozima stranaka te po dokazima provedenim po odluci suda, stranke se pita imaju li prijedloga za dopunu dokaznog postupka. Ako stranke ne stave prijedlog za dopunu ili se njihovi dokazni prijedlozi odbiju, pristupa se ispitivanju optuženika. Ispitivanje optuženika dokazno je sredstvo usmjereno utvrđivanju činjenica u svezi s kaznenim djelom, krivnjom i kaznenopravnom sankcijom, a smješteno je u završni stadij dokaznog postupka ako je iznio stajalište da se ne smatra krivim za kazneno djelo koje mu je optužnicom stavljeno na teret (članak 320. točka 7. i članak 334. stavak 1.).

Nakon završetaka dokaznog postupka stranke imaju pravo na završni govor. U svojem završnom govoru tužitelj iznosi ocjenu dokaza provedenih na glavnoj raspravi i zatim svoje zaključke o činjenicama važnim za odluku, o odredbama Kaznenog zakona koje bi trebalo primijeniti te o olakotnim i otegotnim okolnostima koje bi sud trebao uzeti u obzir pri odmjeravanju kazne. Također, tužitelj u završnom govoru može objaviti da odustaje od optužbe ili predložiti da se optuženik oslobodi optužbe. Oštećenik u završnom govoru može obrazložiti svoj imovinskopravni zahtjev, a može i upozoriti na dokaze o krivnji optuženika.

Završnim govorom branitelj optuženika izlaže obranu, osvrće se na navode tužitelja i oštećenika i daje ocjenu provedenih dokaza i osnovanosti optužbe. Ako nakon govora stranaka vijeće ne utvrdi da treba izvesti još koji dokaz, objavit će da je glavna rasprava završena. Ako zaključi da je potrebno provesti još neke dokaze, (pre)otvorit će glavnu raspravu (članak 348. stavak 1.).

4. TIJEK RASPRAVE PREMA PRIJEDLOGU

a) Opće napomene

Koncepcija i struktura rasprave u Prijedlogu Zakona načelno su iste kao i u ZKP. Međutim, ipak valja upozoriti da ni to nije bez značajnih novosti.

U Načelima za izradu Zakon(ik)a o kaznenom postupku Republike Hrvatske,⁷ rasprava se označuje kao središnji i najvažniji stadij kaznenog postupka. Rasprava ima isti redosljed i u redovitom i u skraćenom postupku gdje sadržaj očitovanja o optužbi utječe na predmet i tijek raspravljanja. Održava se, u pravilu, u nazočnosti obiju stranaka, a samo iznimno u odsutnosti okrivljenika. Samo čitanje optužbe proširuje se mogućnošću uvodnog izlaganja državnog odvjetnika i pravom optuženika da osim očitovanja o optužbi i on iznese uvodno izlaganje. Oštećenik u kratkoj izjavi može upozoriti na krivnju optuženika i obrazložiti imovinskopravni zahtjev.

Propisuju se pravila o prekluziji iznošenja činjenica i predlaganju dokaza nakon početka rasprave. Izvođenje dokaza ispitivanje svjedoka i vještaka mijenja se tako da postaje "akuzatorno" jer se oni ispituju umjesto da najprije pripovijedanjem iznose sadržaj iskaza.

U ZKP-u je određeno da dokazivanje obuhvaća sve činjenice za koje sud smatra da su važne za pravilno presuđenje. Prijedlog tom pitanju pristupa drukčije. Dokazivanje prema Prijedlogu obuhvaća činjenice za koje pored suda i stranke smatraju da su važne za pravilno presuđenje (članak 418. stavak 1. Prijedloga).

⁷ Načela za izradu Zakon(ik)a o kaznenom postupku Republike Hrvatske.

Prijedlog na bitno isti način definira dopušteni dokazni prijedlog, nevažni dokazni prijedlog, neprikladni prijedlog i prijedlog usmjeren na odugovlačenje kaznenog postupka (članak 421. Prijedloga).

b) Novo uređenje dokaznog postupka: izostavljanje inkvizicijske maksime

Odredba o inkvizicijskoj maksimi (članak 322. stavak 3. ZKP) izostavljena je iz Prijedloga, što predstavlja najvažniju konceptijsku novinu, i to ne samo s teoretskog aspekta nego zbog bitnih praktičkih implikacija.

Dokaze predlažu i izvode stranke, prije svega tužitelj, što je sukladno općeprihvaćenom standardu akuzatornog postupka da je teret dokaza na tužitelju, jer *actore non probante, reus absolvitur*.

c) Redoslijed, tijek i način izvođenja dokaza

Važne su promjene u redoslijedu, načinu i dinamici ispitivanja svjedoka, vještaka i izvođenju dokaza općenito. Najprije, članak 419. određuje redoslijed izvođenja dokaza na raspravi. Najprije se izvode dokazi optužbe, zatim dokazi obrane, pa dokazi optužbe kojima se pobijaju navodi obrane, zatim dokazi obrane kao odgovor na pobijanje dokaza optužbe te na kraju dokazi o činjenicama odlučujućim za izricanje kaznenopravne sankcije. Dana je iznimna ovlast predsjedniku vijeća koji može iz opravdanih razloga odrediti drukčiji redoslijed.

Članak 420. uređuje ispitivanje svjedoka ili vještaka prema pravilima dosljedno uređene akuzatorne rasprave. Najprije, ispitivanje provode stranke, a ne sud. Glavno ispitivanje provodi stranka koja je predložila taj dokaz. Zatim slijedi unakrsno ispitivanje kao i ispitivanje protivne stranke te dodatno ispitivanje, koje provodi stranka koja je pozvala svjedoka ili vještaka.

d) Izravno i unakrsno ispitivanje

Prijedlog izričito uređuje izravno (glavno) i unakrsno ispitivanje.⁸ Izravno ispitivanje provodi stranka koja je predložila izvođenje odgovarajućeg dokaza. Provodi se na način koji je tradicionalno ustrojen u akuzatornom sustavu *common law*.⁹

⁸ To uključuje i sadašnji članak 321. stavak 4. ZKP, ali je u Prijedlogu taj sustav izričito uređen.

⁹ V. o tome Pavišić-Modly-Veić, *Kriminalistika*, 3. izd., Zagreb, 2006., 430-432.

Unakrsno ispitivanje, tj. pitanja protivne stranke svjedoku ili vještaku ograničena su na okolnosti o kojima je svjedok ili vještak iskazao tijekom izravnog ispitivanja, dok se pitanja na dodatnom ispitivanju mogu odnositi samo na pitanja tijekom unakrsnog ispitivanja.

Kao posljedica takvog koncepta na potpuno se nov način definiraju sugestivna pitanja. Takva se pitanja ne mogu postavljati pri izravnom ispitivanju, osim u slučaju potrebe razjašnjenja iskaza svjedoka ili vještaka, a dopuštena su prilikom unakrsnog ispitivanja.

Iako je sud, sve do pred završetak dokaznog postupka (članak 440.), pasivan glede inicijative jer dokaze izvode stranke, ipak može tijekom izravnog, unakrsnog i dodatnog ispitivanja svjedoku ili vještaku postaviti pitanja radi razjašnjenja nejasnoća.

e) Posebna pravila u svezi s pojedinim dokazima

U Prijedlogu su propisana pravila o prekluziji iznošenja činjenica i predlaganja dokaza nakon početka rasprave. Tako je odredbom članka 421. stavka 2. određeno da sudac predsjednik vijeća može odbiti izvođenje dokaza za koji su stranke znale tijekom pripremnog ročišta, ali ih iz opravdanog razloga nisu predložile. Takva odredba bitno pridonosi procesnoj disciplini stranaka i efikasnosti vođenja postupka. Ona je prema novom uređenju moguća jer je dužnost stranaka na pripremnom ročištu prijaviti dokaze koje će izvesti na raspravi (članak 377. Prijedloga).

Članak 422. stavak 1. Prijedloga uvodi zabranu uporabe činjenice kao dokaza koji se odnose na prijašnje spolno ponašanje žrtve i njezine seksualne sklonosti sukladno načelu o zaštiti o posebnom položaju žrtve u kaznenom postupku.

Također, posebno se štiti dijete, koji se ima ispitati s posebnom pažnjom usmjerenom na čuvanje njegova tjelesnog i duševnog integriteta i može se, sukladno odredbi iz članka 292. Prijedloga, ponovo ispitati samo iznimno.

Za razliku od ZKP u kojem se u odredbi iz članka 331. stavka 1. točke 5. određuje da se zapisnici o ispitivanju svjedoka ili vještaka ispitanih pred istim vijećem ili predsjednikom vijeća mogu pročitati bez suglasnosti stranka ovisno o zapriječenoj kazni, Prijedlog Zakona navodi u članku 431. stavku 1. točki 5. kao značajnu novost, kojom će se postići odnosno umanjiti mogućnost zlouporabe postupovnih ovlasti, da će se takvi zapisnici moći pročitati bez suglasnosti stranka ako su ispitane na raspravi pred istim predsjednikom vijeća. Odredbe o ispitivanju optuženika u bitnome ostaju iste kao i u ZKP.

Tako uređeni kazneni postupak pretpostavlja posve novu ulogu tužitelja i njegovo posve drukčije bitno postupanje, daljnje jačanje načela kontradiktornosti, nužno uvjetuje pripremu stranaka za promijenjenu postupovnu ulogu, a

jača ulogu suda koji postaje treći neutralni arbitar. Bitnije promjene ugrađene su u odredbe iz drugih poglavlja ovog zakona, posebice u preuređenju istrage, pravila o dostavi, optuživanju i kontroli optužnice, a rasprava odnosno dokazni postupak dio je Zakona koji je najmanje promijenjen u odnosu prema važećem Zakonu.

5. ZAKLJUČAK

1. Prijedlog, iako koncepcijski utemeljen na kontinuitetu rješenja koje predviđa ZKP, u značajnoj mjeri reformira raspravu. Analiza pokazuje da su baš praktične implikacije bitne za novo uređenje. To se prije svega odnosi na nov pristup i način izvođenja dokaza. Dokazno pravo postaje prostor izravnog sučeljavanja optužbe i obrane. Sud definitivno preuzima ulogu trećeg, neutralnog subjekta u sukobu.
2. Kontradiktorni način izvođenja dokaza pretpostavlja bitno drukčiju pripremu, ali i osposobljenost za kontradiktorno, neposredno raspravljanje. Državni odvjetnici i branitelji moraju ovladati novim vještinama kakve se do sada u relativno usporenoj dinamici kontinentalne kaznene procedure nisu zahtijevale.
3. Sud je u novoj ulozi. Od njega se zahtijeva visoka koncentracija tijekom dokaznog postupka u kojemu ima vrlo ograničene mogućnosti djelovanja na vlastiti poticaj. Posebno se mora voditi računa da više nema inkvizitorne maksime koja je omogućavala naknadno popravljavanje propusta.
4. Novosti koje uvodi Prijedlog mogu imati velik odjek u javnosti koja se mora pripremiti na to da će se u pojedinom predmetu pojaviti nedostatak dokaza kao rezultat nesposobnosti ili nepripremljenosti. Sud takve dokaze više neće moći sanirati vlastitom dokaznom inicijativom. Iako nije isključeno da će u stanovitom razdoblju primjene novih postupovnih pravila i dalje biti glavni krivac za sve promašaje i posrtanja do kojih neizbježno dolazi u tako složenom i delikatnom radu kakav uređuju pravila kaznenog postupka.

Summary

EVIDENCE COLLECTION PROCEDURES: NOVELTIES IN THE PROCEDURE OF ESTABLISHING FACTS AT THE TRIAL

The trial is the central and most important stage of the criminal procedure where, in an oral, inquisitorial and, generally, public hearing, the fundamental principles and the procedural functions of the participants of the criminal procedure are most fully realised. While pointing out that the Draft Criminal Procedure Act, which is currently under parliamentary procedure, no longer refers to a main trial, but a trial, and that there are no conceptual modifications in the Draft Act, the author highlights some novelties concerning the course of the trial and the evidence procedure. The reading of the indictment has been extended by the possibility for an introductory statement by the public prosecutor and by the rights of the defendant also to give an introductory statement, in addition to pleading to the charges. The injured party is also given the floor, and he or she may stress the guilt of the defendant and give reasons for the associated action for damages.

The interrogation of expert witnesses and interpreters has been regulated in a more "accusatorial" manner, since these witnesses are cross-examined rather than being asked first to retell their testimony.

The Draft entirely omits the current inquisitorial mode (Article 322 of the Act), with the intention of placing the burden of proof on the prosecutor. In line with the accusatorial principle, witnesses and expert witnesses are first interrogated by the parties, and not by the court. The main examination has been introduced, which is conducted by the party who presented the evidence, and then the party is cross-examined by the opposite party, followed by additional examination.

Rules have been prescribed on preclusion from stating facts and presenting evidence after the beginning of the trial. Procedural discipline has been enhanced, which leads to the more efficient conducting of the procedure. The victim and children are particularly protected.

The author concludes that such a manner of presenting evidence implies a different and much higher engagement of the public prosecutor and the defence counsel, and this means that they will need to be additionally trained for this.